

Silvidigezh ar pobloù

"*Deoc'h, o Doue, meuleudi ar pobloù ; deoc'h-c'hwil, meuleudi an holl bobloù.*" (S. 66,4) Adalek levr ar C'henelezh betek hini ar Diskuliadur, e komz ouzimp ar Bibl eus ar pobloù hag eus ar broadoù. Silvidigezh ar broadoù zo parzhiat zoken e sevenidigezh an oberenn vesiasel evel ma vez dec'halvet, da skouer, e danevelloù barzhonel meur levr Izaia : "*Ha setu ma aozo an Aotrou hollc'halloudek, evit an holl bobloù war ar menez-mañ, ur banvez a vezioù druz, ur banvez gant gwin dibab, kig druz ha saourus, gwin dibab ha boull.*" (Iz. 25,6)

Koulskoude e hañval ar Bibl ardaoliñ orin ar pobloù ouzh an disfealded. Evit gwir, goude pec'hed Adam hag Eva hag a vennas dont da vezañ "*evel doueed*" (kv. Gn 3,5), goude darvoud al Liñvadenn (kv. Gn 7) da-heul breinidigezh hollel an denelezh, e kinnig an danevell viblek strewidigezh ar pobloù ha kemmesk ar yezhoù evel un devarnadenn a-berzh Doue (kv. Gn 10), o tont diwar rogentez diskennidi Noe a fellas dezho sevel un tour "*e benn en neñvoù.*" (Gn 11,4)

Emañ levrioù ar Bibl o tiskouez koulskoude e peseurt doare, dre ma felle da Zoue adskoulmañ gant an dud, e stummas Eñ e-unan ur bobl (kv. Adl 7,16), ar *Bobl dibabet* (kv. Er 19,5-6), a-benn dastum da-c'houde an holl bobloù gant o dibarelezh en ur bobl santel. Evit-se, e skoulmas emglev gant Abraham ma reas dezhañ ar c'hraetaenn-mañ : "*Ennout e vo benniget holl vroadoù an douar.*" (Gn 12,3). Ha daoust d'an henaour ha d'e bried bezañ aet bras war an oad ha chomet divugel e voe kemennet dezho e teufe diouto un hil *ken niverus ha stered an neñv* (kv. Gn 15,5-6).

Seurt diougan kevrinus a voe sevenet "*e leunder an amzer*" (Ga 4,4) pa gasas Doue, evit salviñ an dud, e Vab, *gouloù da sklêrijennañ ar broadoù ha klod evit Israel* (kv. Lc 2,32), bet ganet eus ur vaouez, ar Werc'hez Vari : "*Mard oc'h d'ar C'hrist, eme sant Paol d'ar C'Halated, ez oc'h eta diskennadur Abraham : hêred hervez ar c'hraetaenn.*" (Ga. 3,29) Dre e vuhez a-bezh, en deus ar C'hrist Jezuz atetet dilennidigezh Israel, ha kadarnaet ivez steuñv hollvedel silvidigezh ar broadoù (kv. Rm 15, 8-13). Goude e zasorc'h, en ur gas e ziskibled dre ar bed, e roas dezho ar gourc'hemenn-mañ : "*Eus an holl vroadoù, grit diskibled.*" (Mz 28,19) Bez' ez eo avat dre c'hwezhadenn ar Spered Santel war an Ilz kentañ, da zeiz ar Pantekost (kv. Disk 2,1-13), ma kentradas Doue e Rouantelezh e-touez ar broadoù ha ma erzerc'has, dre vuzhud ar yezhoù, ez eo galvet hiviziken an holl bobloù (kv. Disk 1,8), hervez o dibarelezh hag en o yezh dezho o unan, da zegemer buhez nevez ar Spered. Rak ar bobl nevez, ar "*vroad santel*" (1P 2,9) ma fell da Zoue bodañ enni an holl dud, dre berzh ar rad o tont eus ar C'hrist, n'eo ket ur bobl unneuz met kentoc'h liesstumm, savet gant ar Spered Santel diouzh an denelezh diseurt gant ar pobloù hag ar sevenadurioù liesseurt, "*tud eus pep meuriad ha pep yezh, ha pep pobl ha pep broad.*" (Disk 5,9-10).

Yezhoù bet santelaet

Ar Bibl ne gelenn ket e vefe ret ober gant ur yezh sakr evit komz ouzh Doue, evel ma vez an dro e meur a relijion. En enep, galvet eo an holl yezhoù, dindan c'hwec'h ar Spered Santel, da embann marzhoù Doue ! Rak, dre ma vez kouviet an holl bobloù gant o dibarderioù d'en em lezel da vezañ treuzfurmet evit dont da vezañ ur gwir veuleudi d'an Aotrou, ez eo tonket ar yezhoù o-unan, hag int deuet e darempred gant an Aviel, da vont gant un argerzh kevrinus a c'hlanidigezh hag a arwellidigezh a zle o gouestaat da ezteurel ar c'hevren kristen e pep gwirionez. Penn-skouer seurt argerzh a santelidigezh a chom a-dra-sur hini ar bobl hebre gant he yezh. Evit a sell ouzh an hebreeg hag a zo ar yezh m'en em roas Doue da anaout hag a voe, evit ur perzh, benveg an Diskuliadur, ne c'heller ket arvariñ, evit gwir, n'en dije ket emvataet eus ur rad arbennik-kenañ ouzh e lakaat barrek da zegemer evel siell awen Doue en e ijin dibar a yezh reterel. Dre se, e vir yezh an Torah ul lec'h unel en istor an Diskuliadur hag e-touez holl yezhoù ar bed. Adalek ar c'hantvedoù kristen kentañ ez eo bet liesdoare koulskoude liderezh an Iliz, hervez sevenadurioù ha yezhoù ar pobloù gounezet d'ar feiz kristen : ouzhpenn ar gresianeg, eil yezh ar Bibl, ha neuze al latin hag en em ledas er C'hornôg, ez eo en em ziorreet e sirieg, e kopteg, en armenianeg, en etiopeg, en arabeg hag all.

En IXvet kantved, en em roas ar vreudeur Kurilloz ha Metodios da avielañ ar Slaved. Evit-se e troas Kurilloz en o yezh testennoù ar Bibl hag al liderezh. Taolet ar brall warno gant kloer c'hermanek a rebeche outo falsañ an testennoù sakr dre ober gant ur yezh poblek, e voe harpet an daou vreur gant ar pab Hadrian II a aprouas o embregadenn. "*Aelad spredel an daou vreur eus Salonike, eme Benead XVI, en em ziskuilh dreist-holl e hoal Kurilloz evit skridoù Gregor a Naziañs, ma teskas drezañ talvoudegezh al lavar e treuzkas an Diskuliadur (...) Labouret o doa Kurilloz ha Metodios war an erbar da dreiñ e slavoneg ar bongoaloù kristen (...) hag evit se e voe ret dezho arverañ lizherennoù tostoc'h ouzh ar yezh komzet eget re ar gresianeg. Ewel-se e voe savet al lizherenneg c'hlagolitek, anvet diwezhatoc'h kurillek en enor da sant Kurilloz (...) Meizet o doa Kurilloz ha Metodios ne c'hell ket ur bobl darlakaat bezañ degemeret an Diskuliadur en e leunder anez dezhi bezañ e glevet ha lennet en he yezh. Bez' ez int o-daou an dave evit ar pezh a anver enstuzeg, kement-mañ o talvezout e rank ar pobloù louc'hañ en o sevenadurioù dezho o-unan ar c'hemenn bet diskuliet, hag e tleont ezteurel qwirionez ar silvidigezh en o yezhoù. Diwar-se e kav enno an Iliz ur vammenn a awen hag a oberiantiz, bepred talvoudus.*"¹

Yezh mibion Jafed

An hen liderezhioù kelt, o vezañ ma chom an anaoudegezh anezho betek-henn darnel-kenañ en abeg da zarvezadurioù an istor, ne ouezer ket, dre-sur, hag-eñ o deus ar venec'h kelt lidet gwezhall ar C'hevrioù santel en o yezh. Lakaet eo bet war wel koulskoude gant Teodor Hersart de la Villemarqué, *alias* Kervarker (1815-1895), pinvidigezh dreist *barzhoniezh ar c'hloestrou kelt*,² ganti hêrezh an drouized a veze treuzkaset o c'helennadurezh dre ar c'han. E Breizh, lec'h ma veze denteliet al liderezh e latin, evel er peb-all eus ar gristeniezh kornôgat, e kaver un aspadenn eus an hengoun-se e kuntellad ar c'hanoù sakr, miret ganto evit lod, hag int kozh-kenañ,³ an dastalmoù kenaozet a zo boutin d'ar mozoù kelt bet studiet ergentaou gant Maurice Duhamel (1884-1940),⁴ ha ganto c'hoazh ar c'hlotennoù diabarzh piaouel d'ar varzhoniezh-

¹ Benead XVI, *Klevadeg hollel ar 17 a viz Gouerer 2009.*

² *La légende celtique et la poésie des cloîtres en Irlande, en Cambrie et en Bretagne*, gant ar beskont Hersart de la Villemarqué, *alias* Kêrvarker, ezel eus an Ensavadur, Paris, Librairie académique, Didier et Cie 1864.

³ Ewel *Kantik ar Baradoz*, lakaet war anv sant Herve, manac'h ha barzh eus ar VIvet kantved.

⁴ *Annales de Bretagne*, Vol 26, n°26-4, *Les 15 modes de la musique bretonne*, 1910.

se. Seurt *kantikoù speredel* zo da dostaat ouzh ar gwerzioù, anezho klemmganoù hengounel ma anavez ar gerzoniourion enno ar sonerezh mozel a veze kavet en Europa da vare deroù ar c'han-plaen. Ar c'hantikoù breizhek, e kendoniezh leun eta gant ar c'huntellad gregorian, o deus ambrouget al lidvezhioù parrezel gant o dibarderioù lec'hel, ar pardonioù pergen, anezho lidvezhioù patromel a bouez bras er gristeniezh e Breizh. En amveziadur-se eo en em zispakas ul lennegezh fonnus, bet aesaet gant embannidigezh ar C'hatalicon, e 1499, anezhañ ar geriadur teiryezhek kentañ moullat er bed - e brezhoneg, latin ha galleg, oberenn ar beleg tregeriat Jehan Lagadeuc, bet savet en arver ar gloer pergen. Ar re-se, daoust dezho bezañ rediet da zibunañ an eurioù kanonel e latin, a c'hellas emvataat, kerkent ha 1570, eus embannidigezh ul *Levr Eurioù* gant un droidigezh vrezhonek bet savet gant Jili de Saisy de Kerampuil, person Kleden-Poc'hêr.⁵ An embannadur-se, chomet nebeut anavezet moarvat, a voe heuliet e 1712 gant ar breviañ latin-brezhonek, brudet mat ha lies adembannet,⁶ a voe savet gant ar beleg leonat Charlez ar Briz, ur skrivagner strujus anezhañ.

War un dro gant embannidigezh e-leizh a levrioù a zeoliezh e voe embannet ivez, er XVIIvet ha XVIIIvet kantved pergen, oberennoù a c'heriadouriezh o testenianñ ez ae war gresk deur ar ouizieion evit "*ar yezh arvorikat*" a veze sellet evel unan eus ar re goshañ hag eus ar re azaouezadusañ eus an hollved, gwir *yezh vamm* ar yezhoù europat.⁷ Evel-henn e voe war azaouez ar gwennidig Juluan Maner (1606-1683) a wele en *idiom arvorikat "yezh ar Gelted kozh"* - unan "*eus ar re gentidik bet degaset da Europa gant bugale Jafed*",⁸ hag a vennas pourchas d'ar veleion a labourer gantañ da *Visionoù Breizh* ur geriadur hag ur yezhadur er yezh-se a strivas da aesaat an arver hag ar c'hendalc'h anezhi.

Met seurt deur nevesaet hag a c'helle lakaat da spurmantañ ul lusk nevez evit ar brezhoneg, e liamm gant an dihunioù keltiek all, a voe harzet gant ur mac'homerezh stad digent pa lamas ar Dispac'h Gall he gwirioù kantvedel digant Breizh, ha pa lakaas hennezh da striñkañ a-dammoù an emrenezh keñverel -boulc'h het ingal detri gant ar galloud roueel, hag a oa c'hoazh e kerz ar vro dindan kurunenn Bro-C'hall, abaoe ma kollas he dizalc'hiezh e 1532. En abeg ma oa stag-mat ouzh an hengoun katolik e voe sellet Breizh gant an dispac'herion evel un dalc'h eus an *obskurantegezh*, hag he yezh, lakaet da drezouger pennañ ar *vrizhkredenn*,⁹ a voe berzet gant ar Republik. Adalek ar marevezh-se, hag o tont er-maez eus heskinadurioù bras enep kristen an Dispac'h, ha daoust d'ar renadoù liesseurt a zeuas lerc'h-ouzh-lerc'h e Bro-C'hall, e anadas arver ar brezhoneg evel un doare harzerezh, hag eneberezh zoken, ouzh ar galloud kreiz, pezh a voe ur saviad chastreüs evit an Iliz pa oa prederiet dreist-holl da virout he lec'h er gevredigezh, ha ganti alies en he fenn eskibion c'hall pell diouzh pep santad breizhek.

Ur yezh da saveteiñ

Un haroz a voe neuze d'ar brezhoneg, Yann-Frañsez ar Gonideg a Gerdaniel¹⁰ hag a bourchasas d'ar yezh, dre e yezhadur, e c'heriadurioù hag e oberennoù liesseurt, ar binvioù ret d'he lakaat da zreibevañ ha d'emzispakañ. Pa strivas da unvanaat ha da beurleoniñ ar yezhadur, e vennas ivez, dre berzh e anaoudegezh eus an henvrezhoneg hag eus ar c'hembraeg, glanaat an hanc'herieg diouzh amprestadennoù reñverek digant ar galleg. E labourioù a zec'hanas avat un enebiezh verv, pergen a-berzh lod eus kloer ar mare-se, hag int gwarizius eus o gourbrientoù hag enebet ouzh nep kendroadur eus ar reizhskrivadurezh pe eus ar c'heriadouriezh. Evel-se e Kemper, pa fellas d'an Aotrou Eskob Jozef-Mari Graveran, adalek 1840, lakaat da zegemer adreizhadurioù Ar Gonideg en e eskobiezh, e savas eneberezh taer e-touez ar gloer, kement ha ma tivizas e warlerc'hiad, aet gant tu an danterion, lakaat da zistrujañ an holl levrioù dezho ar reizhskrivadur nevez.

Dre ma stadas pegen spletus e oa bet kaout un droidigezh eus ar Bibl e kembraeg evit derc'hel d'ar yezh e Kembre, e vennas Ar Gonideg ober heñvel e Breizh, hag ur wezh kadarnaet dre m'en doa bet an imprimatur evit e gatekiz bet embannet e 1826, er gouennas ivez evit e droidigezh eus ar C'heviun Nevez. Hogen, dre ma voe nac'h het taer outañ, en em droas davet un aozadur protestant saoz a sammas mizoù an embannidigezh e 1827, pezh a dalvezas dezhañ bezañ lakaet en indeks gant eskibion gonkordatel Breizh. Ret e voe gortoz 1866, pell goude marv an oberour, evit ma voe embannet e droidigezh klok eus ar Bibl gant e ziskibled, met atav hep imprimatur.

Gwir digorer adsavidigezh ar yezh, ha lesanvet diwar-se *Reizher ar brezhoneg*, en devoe Ar Gonideg ul levezon grennuz war dedroadur ar yezh daoust da enebiezh e arbennourion. Digeriñ a reas an hent d'an diorreadur lennegezh meur a voe kendalc'h het gant Frañsez Vallée (1860-1949), hag eñ ivez yezhadurour ha geriadurour, ha da c'houde gant Roparz Hemon (1900-1978) hag a herouezas gant e gelaouenn *Gwalarn* dispakidigezh ul lennegezh vrezhek liesseurt, hag uhel heberzhded ar yezh anezhi.

Adalek dibenn an XIXvet kantved e voe gwelet kelaouennoù breizhek ha kristen o tispakañ da-heul diwan un abostolerezh breizhek emsavel. Dav eo menegiñ amañ, evel reizh, an Aotrou beleg Yann-Vari Perrot (1877-1943) a gemeras penn ar gelaouenn *Feiz ha Breiz* e 1907, hag a ziazezas goude, en hevelep bloavezh, ar *Bleun-Brug*, ul luskad dezhañ da bal : "*Difenn hengounioù pennañ Breizh katolik, derc'hel d'ar brezhoneg, harpañ an nevezadur lennegezh, arc'hañ evit Breizh embreg leun he gwirioù a-fet sevenadur ha yezh ha war dachenn an deskadurezh.*" E Bro-Gwened e voe ar barzh labourer Loeiz Herriou (1879-1953) a ziazezas e 1905 ar gelaouenn *Dihunamb* hag a zispakas un emsaverezh oberiant-kenañ. E Bro-Dreger e voe ur

5 An oberour en deus embannet ivez e 1576, un droidigezh e brezhoneg eus ar *Summa doctrinae christiana*, skrivet e 1554 gant sant Pêr Canisius (1521-1597) hag anavezet dindan anv ar *C'hatekiz bras*.

6 *Heuryou brezonek ha latin*, imp. Jacques Kerver, Paris, 230 p., titl bet roet war-lerc'h gant Kêrvarker.

7 Displeget e vez da skouer en *Dictionnaire François-Celtique ou François-breton*, embannet e 1732 gant an Tad Gregor Rostrenen, pe c'hoazh en *Dictionnaire de la Langue Bretonne* eus Dom Louis Le Pelletier embannet e 1752.

8 *Sacré Collège, De l'excellence de la langue Armorique*, p. 10-11.

9 Ar c'hannad Barère de Vieuzac, o kinnig un danevell war ar yezhoù dirak ar *C'homité de Salut Public*, d'ar 17 a viz Genver 1794, ne dermas ket da haeriñ : « *la superstition parle bas-breton.* » Hag e ouezer e tezanve gant ar ger «superstition», eleze *brizhkredenn*, netra nemet ar feiz katolik.

10 Cf. Louis-Marie Dujardin, *La vie et les œuvres de Jean-François-Marie-Maurice-Agathe Le Gonidec, grammairien et lexicographe breton, 1775-1838*, Brest, Impr. Comm. & adm.1949.

c'houer all, Erwan ar Moal (1874-1957), a gemeras penn ar gelaouenn *Kroaz ar Vretoned* e 1907 hag a zispakas kentodoù liesseurt e gounid hengoun Breizh.

Dispakidigezh bras meurbet a voe ivez gant an embannadurioù kristen. Ouzhpenn e-leizh a levrioù bet skrivet evit displegañ hag heuliañ an Oferenn e ranker mirout a-ziforc'h al Levrioù Oferenn e latin-brezhoneg : menegomp ar *Parrosian romen latin ha brezonek*, bet embannet e Roazhon e 1874, diwar un droidigezh vrezhonek gant ar barzh Yann-Vari Ar Yann, war goulenn an Aotrou David, eskob Sant-Brieg ha Landreger ; *An Ofern ar Zul hag ar bloaz* bet savet gant an Aotrou beleg Kerne, hag embannet e Brest e 1891 ; al *Levr oferenn latin ha brezonek* savet gant Yann-Vari Ar Gall hag embannet e 1900 e Brest hag e Kemper ; al *Levr neves an oferen hag ar gousperou e latin hag e brezoneg*, savet gant ar chaloni Yann-Vari Ugen hag embannet e Kemper e 1922 ; *Livr oferenn* ar chaloni Gwilhevig, bet embannet e Gwened e 1923, hag adembannet e 1927, kresket gant ar gousperoù, diwar genlabour gant an aotrou beleg Matelin ar Prielleg. Diskouez a ra an oberoù-se, hag int frouezh ur mell labour a droidigezh, ur striv padus evit diorren ar yezh.

Nag al labour stank-se war an dachenn lennegel ha sevenadurel, nag an emsaverzh meuladus, ne voent avat evit skodiñ en un doare efedus diskar ar brezhoneg er boblañs. E-doug an Trede Republik (1870-1940), dindan gweredoù diagevret ar skol endalc'hus, an enrolladur milourel, ar c'hemmoù armerzhel hag an divaeziadeg, e voe gourlakaet muioù-h-mui dilezidigezh ar yezh hag hini ar vrezhadezh evel an hent nemetañ da ziraez an araokaat kevredadel. Ar Brezel Bras, hag a gasas d'an traoñ aspadennoù diwezhañ kristeniezh Europa, a sammas Breizh en e dousmac'h : hiviziken e tilezas ar Vretoned o yezh hag o gwiskamantoù hendadel a-yoc'h, hag int diwallerion o hengounioù.

Drouklazh an Aotrou Perrot, d'an 12 a viz Kerzu 1943, e-kreiz ar gouzal'herezh alaman, a sonas kañv an emsaverzh etrebrezel. D'ar goudebrezel, en abeg d'ar c'henlabour ersoliet gant an enebour, e savas ur moustrerezh taer enep d'al luskad politikel ha sevenadurel brezhon, anvet peurvuiañ *Emsav* ; hemañ a c'hanas en-dro er bloavezhioù 1960-70, o sevel frammoù nevez, ganto a-wezhoù liv kealiadurezhioù ar mare, en amveziadur steuzidigezh ar gevredigezh maeziat hengounel ha darvezadur ur gevredigezh digravezaet.

Adalek ar Missale romanum eus 1969 betek al Levr Oferenn eus 2021

Da-heul Goursenez Vatikan II, hag a vennas herouezañ arver ar yezhoù lec'hel el liderezh latin, e voe d'an adreizh lidadel gourbann ur Misal Roman nevez, e miz Ebrel 1969, diwar gentod ar pab Paol VI en doa spi e vefe degemeret "*evel un arouez hag ur benveg a unaniezh*", en doare "*ma savo neuze, er yezhoù liesseurt, un hevelep pedenn davet an Tad*".¹¹

E Breizh vrezhoneger koulskoude, lec'h ma ne vankas ket an diferadurioù-se da zec'han, e kalz a dud, ar goanag diles da welout ul liderezh e brezhoneg o tispakañ, e tremened, dre vras, er c'hontrol, eus an oferennoù e latin ha brezhoneg d'al lidoù e gallek nemetken gant, ouzhpenn-se, ar c'hantreadurioù lidadel a zeuas war-wel goude ar Senez. Bez' e voe beleion koulskoude, pergen en eskobiezh Sant-Brieg ha Landreger, evit en em ouestlañ da dreiñ e brezhoneg al levrioù lidadel.

Evit a sell ouzh ar Misal, an Aotrou beleg Loeiz Ar Floc'h (1909-1986), *alias* Maodez Glanndour, skrivagner breizhat brudet, a c'hounezas, kerkent ha miz Gouere 1969, e stern ur poellgor etre-eskobiezhel, an imprimatur a-berzh an Aotrou Kerveadoù, eskob Sant-Brieg ha Landreger, hag hini an Aotrou Boussard, eskob Gwened, evit e droidigezh eus ar peder Fedenn gevradel ; ha da c'houde, e miz Du 1969, imprimatur an Aotrou Kerveadoù evit Lidreizh an Oferenn hag ar Raklavarioù. Diouzh e du, an Aotrou beleg Marsel Klerg (1912-1984), rener ar gelaouenn *Barr Heol* hag en doa embannet seulabred, a-raok ar Senez, troidigezhioù niverus eus an testennoù lidadel, a grogas gant un droidigezh klok eus ar Misal hag eus al Leadaouegoù, diwar ar skridoù orin latin ; hag e c'hounezas, kerkent ha 1970, imprimatur an eskobiezh evit e embannadurioù kentañ. Resisaat a rae koulskoude ne oa ket un droidigezh kefridiel anezhi, eleze bet darbennet gant Nevetamaezh al Liderezh Doueel, met un embannidigezh ersezat nemetken "*da c'hortoz an droidigezh kefridiel evit holl eskobiezhoù Breizh*". O embannadurioù e brezhoneg peurunvan, lod anezho bet moulllet ganto o-unan dindan stumm strobadoù dister, hag o kemer ar mizoù war o c'houst, a voe darbennet raktal gant beleion eus Breizh a-bezh, ha zoken eus an diavaez, gant kiminiaded ha leaned vrezhon.

En eskobiezh Kemper ha Leon, e stern *Kenvreuriezh ar Brezoneg*, e luskas an Aotrou beleg Pêr-Yann Nedeleg (1911-1971), gant an Aotrou eskob Visant Fave (1902-1997), ur strollad troerion a gasas da benn embannidigezh ur misal-aoter (*Leor-overenn evid an aoter*), e 1970, ha da c'houde ul Leadouaeg, o-daou avat en doare-skrivañ arlezat skol-veur Brest.

Tremen a reas bloavezhioù hep na zeuas a-wel embannidigezh un droidigezh kefridiel o talvezout evit holl eskobiezhoù Breizh. E 1989, e embannas an Aotrou beleg Yann Talbot (1940-2018), eus eskobiezh Sant-Brieg-Landreger, ul levrenn anvet *Levrig ar c'hristen*, enni Lidreizh an Oferenn, un dibab Raklavarioù troet pizh diwar al latin, hag ivez un teskad kantikoù, a-benn aesaat al lidvezhoù gant bodadoù bihan. Evit eskobiezh Kemper-ha-Leon e embannas an Aotrou beleg Job an Irien, e 1997, gant ti-embann Minihi Levenez, ul levrenn oferenn kresket gant Devedreizh ar c'hevrennoù (*Leor an overenn hag ar zakramanchou*), savet peurgetket diwar an azasadurioù gall. En e raskrid e spisae an Aotrou Eskob Clément Guillon en doa goulennet aotreadur ar Sez-Santel hogen hemañ en doa goursezet dre ma ne vez aotreet nemet un droidigezh evit pep yezh. Dav e oa neuze d'an tri eskob empleget war-eeun sevel un erbar boutin.

E 1998 neuze, e voe amparet gant an Aotrounez Eskibion Fruchaud, Gourvès ha Guillon ur c'hengor etre-eskobiezhel nevez, dezhañ da gefridi sevel un droidigezh rizhek eus ar Misal hag eus a Devedreizh roman, en doare-skrivañ Peurunvan, hag a rofe an tu, goude aotreadur ar Sez-Santel, "*ma ve graet un azasadur evit pep rannyezh*". Dav eo anzav hiziv an deiz n'en deus ket tizhet ar c'hengor-se kas e gefridi da benn.

E 2008, an Aotrou beleg Marsel Derrien (1931-2018), hag a oa neuze sekretour ar c'hengor, a gejas, dre zegouezh ha dre ragevezh-Doue, gant un diwaziad sichant, da neuze e chomadenn-hañv e Breizh. Hemañ, ur stlennour anezhañ, a ginnigas e skoazell kalvezel evit kas war-raok labourioù ar beleg. Kent pell er c'hinnigas an Aotrou Derrien d'an Aotrou Jozef

11 Bonreizh Abostolel *Missale Romanum* n°15.

Lec'hvien (1919-2015), keltieger illur ha beleg, eñ ivez, eus eskobiezh Sant-Brieg-Landreger. Daoust da hemañ bezañ aet war an oad e stagjont da genlabourat, leun a gasentez, evit sevel ur Bibl war skouerenn an Nevez-Vulgata latin gourbonnet e 1979 gant Yann-Baol II.

O fal a oa neuze, gant ma vefe embannet ur Misal, ober diouzh ar c'hemennad roman *Liturgiam Authenticam* eus 2001, oc'h erverkañ e teufe lennadennoù biblek al levrioù lidadel eus un hevelep troidigezh. Evit ar C'heviun Kozh, e tibabjont adkemer troidigezh ar Pentateuc'h hag hini al Levrioù istorel, bet savet diwar an orinoù hebreek gant an Aotrou beleg Pêr ar Gall (1915-1988) o kenlabourat gant Jozef Lec'hvien e-unan, bet embannet gant embannadurioù an Tour Tan, adalek 1980, gant imprimatur an eskobiezh. Evit al levrioù diouganel, barzhonel ha sapiantel, hag ivez evit ar C'heviun Nevez, e tiuzjont troidigezhioù Maodez Glanndour savet diwar destennoù gresianek ar Seikont, hag embannet gant skoazell an Aotrou beleg Gwilherm Dubourg (1928-1988) gant embannadurioù Al Liamm. Gant tremenvan an Aotrou beleg Lec'hvien avat, c'hoarvezet e miz Gouere 2015, e voe an erbar en arvar da vezañ dilezet. Ur gejadenn nevez ha c'hoazh dre Ragevezh-Doue a roas an tu da vMikael Dardare da genderc'hel al labour betek embann e 2018 *Ar Bibl troet e brezhoneg* gant an ti-embann Penkermin.

E miz Ebrel eus an hevelep bloavezh e varvas d'e dro an Aotrou beleg Derrien hag ar steuñv da embann un droidigezh klok eus ar Misal roman e brezhoneg a hañvalaas pellaat da vat. Soñjet e voe e c'helled amwelout koulskoude sevel ul Levr Oferenn en arver ar feizidi, embannet a-nebeut, hag o reiñ an tu d'an dud deuriet da gaout testennoù al liderezh e brezhoneg peurunvan. Adalek neuze e voe kroget gant un obererezh stank evit aozañ, reizhañ ha klask ar pezh a rae diouer. Hevelep oberenn a vez aozet diwar ar Misal Roman evit an aoter hag al Leadaoueg a zo enni al lennadennoù biblek hag a vez embannet en urzhoù. Rannet eo al Leadaoueg e teir levrenn : hini ar Sul hag a zo lodennet he lennadennoù en ur c'helc'hiad a dri bloavezh, hini ar Pemdez hag hini ar Sent ; setu perak e voe divizet e vefe teir levrenn ivez d'al Levr Oferenn, hini ar Sul, hini ar Pemdez hag hini ar Sent.

Da-heul embannidigezh ar motu proprio *Magnum Principium* eus an 23 a viz Gwengolo 2017, hag eñ o resisaat an diferadurioù evit treiñ ent pervezh al levrioù lidadel, ez eo bet azgwelet al Levr Oferenn-mañ en doare ma tegasfe an droidigezh ster leun ha feal an destenn orin ha ma teufe da splannañ unvaniezh an deved roman e-ser doujañ da ijin ar yezh. Evit-se, eo bet arveret al labourioù a c'heriadoniezh nevesañ eus Martial Ménard, studioù an embannadurioù Preder, hag ivez *Geriadur an Doueoniezh* savet gant Turiaw ar Menteg (1941-2001). Ret eo menegiñ a-ziforc'h Misal ar broioù saoznek, *The CTS new Sunday Missal*, a zo bet talvoudus-kenañ evit kas al labour da benn.

O c'hortoz an deiz kaer ma vo embannet un droidigezh kefridiel eus al liderezh latin e brezhonek, hon eus fiziañs e kavo ar feizidi vrezhoneger, gant al Levr Oferenn-mañ, skoazell evit perzhiañ gwelloc'h er vuhez lidadel hag evit en em stagañ ouzh kevrin ar C'hrist.

Kinnig a reomp an oberenn-mañ o tougen gwazoniezh d'an holl re o deus kendaolet d'he sevel ha dreist-holl d'ar veleion a zo aet hiviziken da Anaon.

Danevellañ a ra Levr an Diskuliadur ar gourc'hemenn bet roet d'an abostol sant Yann e-doug ur welidigezh : "*Hag e voe lavaret din : ret eo dit c'hoazh diouganañ war galz a bobloù, a vroadoù, a yezhoù hag a rouaned.*" (Dsk 10,11) Plijet gant Doue ma vo al Levr Oferenn-mañ o tasseniñ evel un diougan evit ar Vretoned ha ma kendaolo da lakaat Breizh da sevel he mouezh bepred en he yezh ken prizius e *Kan ar Pobloù*.

Breur Benead Vialaneix,
d'ar 6 a viz Genver 2021 da zeiz Gouel an Epifaniezh.